

AR GREITAS PROCESAS YRA VISADA TEISINGAS PROCESAS?

Monika Butaitė, Klaudija Maliauskaitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

3-o kurso studentės

Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius

El. paštas: monikabutaite090@gmail.com; klaudijammaliauskaite@gmail.com

Mokslinio straipsnio akademinis kuratorius advokatas lekt. dr. Arnas Paliukėnas

El. paštas: arnas@paliukenas.lt

Straipsnyje analizuojami greitumo principo probleminiai aspektai siekiant teisingo bylos išnagrinėjimo.

This article analyzes the main problematic aspects of principle of speed to reach the right decision of the case.

Ivadas

Dažnai girdima ir matoma, jog operatyvumas yra svarbus kiekviename procese, tačiau nekalbama apie tai ar greitas procesas visada užtikrina teisingo sprendimo priėmimą. Šio darbo **tikslas** – aptarti teigiamus greitumo principo aspektus bei jo svarbą, taip pat atskleisti probleminius klausimus. Šiame darbe norima parodyti, kad siekiant teisingo proceso negalima iškelti nei vieno principo aukščiau kitų. Nagrinėjamu atveju galime matyti, jog suteikus didesnę reikšmę greitumo principui neretai yra pažeidžiamas teisingas procesas.

Mokslinio straipsnio **objektas** – greito proceso principo taikymo problematika.

Darbo **aktualumą** lemia tai, jog Lietuva – viena greičiausiai nagrinėjanti bylas šalis. Daug dėmesio skiriama greitam procesui, tačiau retai atsižvelgiama į problemas, kurias sukelia greito proceso iškėlimas aukščiau kitų teisės principų. Todėl šiuo darbu norime atkreipti dėmesį į teisingo sprendimo priėmimą bylose ir atskleisti kaip greitas procesas gali sutrukdyti tai pasiekti.

Darbe taikyti **metodai**:

- Sisteminis – buvo taikomas atskleisti teisės straipsnių prasmę.
- Lyginamasis – buvo lyginamas greitumo principo pasireiškimas kiekviename procese.

- Lingvistinis – aiškina kaip vadinamas greitumo principas kiekviename procese.
- Dokumentų analizės – buvo renkama įvairiuose šaltiniuose užfiksuota informacija.
- Istorinis – atskleidžiamos šio principo užuomazgos pirmuosiuose teisės šaltiniuose.

Darbo **originalumą** lemia tai, kad anksčiau nebuvo nagrinėti greitumo principo neigiami aspektai, o tuo labiau viešai nebuvo kalbama apie teisėjų karjeros perspektyvas greitai nagrinėjant bylas.

1. Kas yra teisingas procesas?

Teisė į teisingą teismą yra suvokiama plačiai, apimant etninius, moralinius, filosofinius ir teisinius aspektus, tačiau lingvistiškai ši sąvoka apima tris elementus: žmogaus teisę, teisingumo elementą ir valstybės valdžios instituciją, vykdančią teisingumą – teismą. Visų šių elementų egzistavimas yra būtinas siekiant priimti teisingą teismo sprendimą.

Žmogaus teises būtų galima apibrėžti kaip moralės, elgesio normas, visuomenines vertybes, kurių tikslas – apsaugoti žmogaus orumą. Doktrinoje yra išskiriamos trijų kartų žmogaus teisės, tačiau teisė į teisingą teismą yra pirmosios kartos pilietinė teisė, kuri užtikrina teisę asmenų teisių tinkamą įgyvendinimą ir apsaugą.

Teisingumo elementas gali būti suprantamas keliais aspektais. Pirmia, teisingumas gali būti aiškinamas kaip žmogaus atžvilgiu teisingas galiojančių įstatymų ir kitų teisės aktų taikymas. Antra, teisingumas kartais aiškinamas kaip deramas, pagarbus elgesys su besikreipiančiu į teismą. Trečia, teisingumas gali būti suprantamas kaip teisinį ginčą sprendžiančio subjekto nešališkumas visų asmenų atžvilgiu. (A. Andruškevičius Administracinės teisės principai ir normų ribos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 144.)

Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Pagrindinė teismo funkcija yra ginti žmogaus teises ir jas atkurti, todėl siekiant teisingo proceso įgyvendinimo yra būtina užtikrinti griežtus teisinius reikalavimus tiek teismams, kaip institucijoms, tiek teisėjams, kaip profesionalams, sprendžiantiems teisinius ginčus.

Anot L. Štarienės, plačiąja prasme teisė į teisingą teismą yra teisė į teisingą bylos nagrinėjimą sinonimas, kuris apima visas 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių žmogaus laisvių konvencijos (toliau – Konvencija) 6 str. 1 d. tiesiogiai ar netiesiogiai įtvirtintas teises, tokias kaip: teisė į teismą, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, (t.y. teisingumo elementą), teisė į viešą bylos nagrinėjimą, teisė į nešališką ir nepriklausomą teismą, teisė į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką bei teisė skelbti teismo sprendimus viešai, numatant tam tikras išimtis, kai teismo posėdžiai

gali būti nevieši. Siaurąja prasme teisė į teisingą teismą, L. Štarienės teigimu, apima teisę į teismą bei patį teisingumo elementą, kadangi be pačios teisės į teismą nebūtų realizuojamas teisingumo elementas. (L. Štarienė Teisė į teisingą teismą pagal 1950 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Vilnius, 2009. P. 17–18.). Demokratinėje valstybėje asmens teisė į teisingą teismą sudaro teisė į viešą, greitą, nešališką, lygiateisišką ir skaidrų bylos tyrimą ir / ar pagal įstatymus sudaryto ir nepriklausomo teismo bylos išnagrinėjimą. R. Jurkos teigimu, teisė į teisingą teismą taip pat gali būti vadinama teise į tinkamą procesą. Žmogaus teisių užtikrinimą į teisingą teismą garantuoja darni principų visuma.

2. Proceso greitumo samprata

Proceso trukmės užuomazgos jau buvo matomos seniausiam rašytiniame romėnų teisės šaltinyje XII lentelių įstatyme. Šiame šaltinyje buvo įtvirtinta vadinamoji „vienos dienos taisyklė“: byla privalanti būti išnagrinėta ir sprendimas joje priimtas iki saulei nusileidžiant. (S. Vėlyvis, M. Jonaitis XII- lentelių įstatymai ir jo komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007). Šiuo metu proceso greitumo principas egzistuoja įvairiuose procesuose: administraciniame, baudžiamajame ir civiliniame. Proceso greitumo principą galime pavadinti proceso per kuo trumpiausią laiką principu. Literatūroje išskiriamas skirtingas proceso per kiek įmanomą trumpesnę laiką vaidmuo. Teigiama, kad „teismo proceso užbaigimas per protingą terminą yra pagrindinė žmogaus teisė“. Kiti išsako nuomonę, kad tai yra procesinė garantija užtikrinanti teisinės valstybės principų laikymąsi. Taip pat teigiama, kad teisė į procesą per kiek įmanomą trumpiausią laiką yra vienas iš teisės į teisingą teismą elementų. Tai, jog šis principas svarbus teisinėje sistemoje, pagrindžia jo reglamentavimas įvairiuose tarptautiniuose ar nacionaliniuose teisės aktuose.

Tiesiogiai šis principas yra įtvirtintas Europos Tarybos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencijos (toliau – Konvencija) 5 straipsnio 3 dalyje, 6 straipsnio 1 dalyje, BPK 1, 2 straipsniuose, 44 straipsnio 5 dalyje. Šis principas numatytas Jungtinių

Tautų Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakte, kuriame numatyta asmens, kaltinamo nusikaltimo padarymu, teisė būti teisiamam be nepateisinamo delsimo, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje kur kalbama apie kiekvieno asmens teisę, kad byla būtų išnagrinėta per priimtiną laiką, bei kituose tarptautiniuose dokumentuose. Proceso greitumo principas kiekviename teisės šakų procese pasižymi savo specifškumu, todėl ne veltui šis principas priskiriamas tarpšakinių principų kategorijai, tačiau pagrindinė principo esmė išlieka ta pati. Norint išsiaiškinti šio principo reikšmę būtina išanalizuoti kaip jis suprantamas kiekviename teisės procese.

2.1 Civiliniame procese

Socialinio civilinio proceso teorijos kūrėjas, vienas iš pagrindinių Austrijos CPK ideologų – Francas Kleinas yra sakęs: Teismo procese ilgainiui turi būti elgiamasi labai protingai. Kiekvienas teisinis konfliktas – tai sunkus asmenų santykių ir civilinės apyvartos pažeidimas. Kadangi visuomeninių santykių audeklą sudaro žmonės ir daiktai, kiekvienas toks pažeidimas yra susijęs su abiem šio audeklo elementais. Uždot deramai ir darniai plėtojęs santykius, kurie gyvuotų visuomenės labui, teismo procesas pasėja susierzinimą, priešišumą ir pyktį. Kiekviena tokio konflikto diena didina šią priešpriešą ir ji paveikia ir kitus asmenis. Visiškai aišku, kad šio reiškinio negalima visiškai išvengti, nes konflikto priežasčių yra daug, tačiau protinga visuomenė turėtų siekti kuo greičiau panaikinti šiuos konfliktus. Kiekvienas ginčas, nebūdamas kiek galima greičiau pašalintas, daro nepaprastai didelę neigiamą įtaką visuomenės dvasiai.” Kleino nuomone – ilgas procesas trukdo priimti byloje teisingą sprendimą, kadangi kuo daugiau laiko praeina nuo konflikto pradžios iki sprendimo byloje priėmimo, tuo sunkiau nustatyti konfliktą sukėlusias priežastis bei įsitikinti vienų ar kitų argumentų teisingumu. Ilgas procesas taip pat yra sunki našta ekonominių santykių plėtojimui, nes ginčo metu apribojama turto, dėl kurio ginčijamasi, civilinė apyvarta. Kleinas šioje vietoje yra pasakęs, jog niekas nerizikuos parduoti, juo labiau pirkti turto, kai teisė į kurį po teismo sprendimo gali būti pripažinta kitam asmeniui. Naujojo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) pagrindas yra socialinio civilinio proceso mokykla, kur proceso koncentruotumas suprantamas kaip viešas suinteresuotumas, kad byla būtų išnagrinėta kiek galima greičiau. Atitinkamas civilinio proceso tikslas – kuo greičiau atkurti tarp šalių teisinę taiką – nurodytas ir CPK 2 straipsnyje. CPK 7 straipsnyje nustatytas savarankiškas civilinio proceso koncentruotumo principas. Pirmoje dalyje reglamentuojama “Teismas imasi šiame Kodekse nustatytų priemonių, kad būtų užkirstas kelias procesui vilkinti, ir siekia, kad byla būtų išnagrinėta teismo vieno posėdžio metu, jeigu tai nekenkia tinkamai išnagrinėti bylą, taip pat kad įsiteisėjęs teismo sprendimas būtų įvykdytas per įmanomai trumpesnę laiką ir kuo ekonomiškiau.” Antra dalis įtvirtina, kad “Dalyvaujantys byloje asmenys privalo sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, rūpestingai ir laiku, atsižvelgdami į proceso eigą, pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžiami jų reikalavimai ar atsikirtimai.” Pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. 2-293/2011 teisėjų kolegija konstatavo, jog vienas iš civilinio proceso tikslų yra kuo greitesnis teisinės taikos tarp šalių atkūrimas (CPK 2 str.). Šis tikslas atspindi tiek privatų (proceso šalių), tiek viešąjį (visos visuomenės) interesą, kad byla būtų išnagrinėta per kiek įmanoma trumpesnę laiką. Norint pasiekti šį civilinio proceso tikslą, įstatymas teismui ir proceso šalims nustato bendrą pareigą siekti, kad byla būtų išnagrinėta kuo operatyviau. Įstatymas nustato pareigą teismui užkirsti kelią proceso

vilkimui, o šalims – sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu (CPK 7 str.). Be abejonės, kuo greitesnis teisinės taikos tarp šalių atkūrimas turi būti derinamas su pagrindiniu civilinio proceso tikslu – teisingu ginčo išsprendimu.

2.2 Administraciniame procese

Knygos „Fair Trial Rights“ autoriai R. Clayton ir H. Tomlinson teigia, kad teisę į teisingą teismą sudaro tam tikros specialios teisės, tarp kurių ir teisė į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką. (Richard Clayton, Hugh Tomlinson, Fair Trial Rights (New York: Oxford University Press, 2001), 88). Tokios pat nuomonės laikosi ir J. Rechman, jo manymu teisė į teisingą teismą apima ir teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią terminą. (Javaid Rehman, International Human Rights Law (Eidinburgh: Pearsons Education Limited. 2010), 204.) Proceso greitumo principas Lietuvoje administraciniame procese nei pirmoje, nei antroje Administracinių bylų teisenos įstatymo redakcijoje nebuvo įtvirtintas tiesiogiai. Nepaisant to, remiantis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis nuostatomis, teismai buvo įpareigoti nagrinėjant bylas laikytis teisės į tinkamą, operatyvų, ekonomišką procesą principų. Svarbu paminėti, kad proceso greitumo principas tiesiogiai įtvirtintas tik Administracinių bylų teisenos įstatymo trečiojoje redakcijoje. ABTĮ 11 straipsnis reglamentuoja: 1. Teismas imasi šiame įstatyme nustatytų priemonių, kad būtų užkirstas kelias vilkinti procesą, ir siekia, kad byla būtų išnagrinėta per vieną teismo posėdį, jeigu tai nekenkia tinkamai išnagrinėti bylą. 2. Proceso dalyviai privalo sąžiningai naudotis savo procesinėmis teisėmis ir jomis nepiktnaudžiauti, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, rūpestingai ir laiku, atsižvelgdami į proceso eigą, pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžiami jų reikalavimai ar atsikirtimai. 3. Teismas ir proceso šalys siekia, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas būtų įvykdytas per kiek įmanoma trumpesnę laiką ir kuo ekonomiškiau. Šis straipsnis atskleidžia, jog ne tik teismui, bet ir proceso šalims kyla pareiga užtikrinti, kad byla būtų išnagrinėta per kuo trumpesnę terminą. Šį reikalavimą galima pastebėti EŽŽT praktikoje, t. y. byloje Stögmüller prieš Austriją, Nr. 1602/62, 1969 m. lapkričio 10 d. Teismas šioje byloje yra pasakęs, jog procesas baigtųsi per kuo trumpesnę terminą, „galioja visoms teismo proceso šalims, o jo tikslas – apsaugoti jas nuo per ilgos proceso trukmės“. Tačiau, administracinių bylų teisenos įstatyme yra ir kitų įtvirtintų nuostatų (be jau minėtų ABTĮ 11 straipsnio), kurios užtikrina greitą procesą. Pavyzdžiui, ABTĮ 70 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta, jog teismas perduoda nagrinėti bylą kitam teismui pripažinęs, kad byla operatyviau ir ekonomiškiau bus išnagrinėta kitame teisme; remiantis ABTĮ 84 straipsnio 1 dalies 6 punktu, administracinę bylą nagrinėjantis teisėjas ar teismas gali skirti baudas už piktnaudžiavimą administraciniu procesu – piktnaudžiavimu administraciniu procesu administracinis teismas gali pripažinti

objektyviai nesąžiningą veikimą ar neveikimą, nukreiptą prieš ekonomišką, operatyvų ir teisingą bylos išnagrinėjimą ar išsprendimą. Proceso greitumo principo turinys atsiskleidžia ir 2011 m. gruodžio 30 d. Administracinėje byloje Nr. AS858-935/2011, kurioje teigiama, jog proceso šalys turi nepiktnaudžiauti joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, rūpestingai ir laiku, atsižvelgdamos į proceso eigą, pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžiami jų reikalavimai ar atsikirtimai.

2.3 Baudžiamajame procese

Pasak prof. A. A. S. Zuckerman, delsimas laiku atlikti teisinius veiksmus, gali būti klaidų renkant ar vertinant bylai reikšmingus įrodymus priežastis. Bylose, kuriose reikalingi liudytojų parodymai, proceso sparta yra ypatingai svarbi. Kuo daugiau laiko praeis, tuo didesnė tikimybė, jog liudytojo parodymai bus iškreipti ar pamiršti, nekalbant apie tai, kad liudytojas gali dingti, mirti ar – juridinio asmens atveju – būti likviduotas. (Adrian A. S. Zuckerman, *Civil Justice in Crisis. Comparative Perspectives of Civil Procedure* (Oxford: New York, Oxford University Press, 1999), 6). Tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės aktai pasisako už kuo trumpesnį bei greitesnį baudžiamąjį procesą. Proceso greitumo principas – tai vienas iš baudžiamojo proceso principų, garantuojančių žmogaus teisės į teisingą teismą (procesą) užtikrinimą, bet būtent šis principas besąlygiškai yra susijęs ir su reikalavimu, kad nusikalstamos veikos būtų atskleistos išsamiai. (Baudžiamoji byla Nr. 1S-265-350/2016). Tiesiogiai šis principas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 1 straipsnyje nurodant proceso paskirtį – greitai atskleisti nusikalstamas veikas. Greitumo reikalavimas įpareigoja teisėsaugos pareigūnus bei teismus visus procesinius veiksmus atlikti ir sprendimus priimti kaip įmanoma greičiau, tačiau ne žmogaus teisių suvaržymo sąskaita. Ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai privalo stengtis, kad ikiteisminio tyrimo metu reikšminga medžiaga būtų renkama, o surinkta medžiaga būtų perduota teismui kaip įmanoma greičiau. Teismas savo ruožtu privalo stengtis kiekvienoje byloje kuo greičiau priimti sprendimą. (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I–IV dalys. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P. 11). Taip pat BPK 2 straipsnyje nurodo prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų pareigą imtis priemonių, kad tyrimas būtų atliktas per kuo trumpesnį laiką. Šis principas įpareigoja siekti, kad nuo nusikalstamos veikos padarymo iki nuosprendžio paskelbimo praėtų kuo mažiau laiko. Greičiau išnagrinėta byla piliečiams suteikia didesnę pasitikėjimą valstybės institucijomis bei jų pareigūnais, nes tokiu atveju manoma, jog teisingumas yra įvykdytas, o teisių ir pareigų pusiausvyrą – atstatyta. EŽTT yra pasisakęs, kad jeigu nėra užtikrinamas procesas per kuo trumpesnį laiką, žmogus gali atsidurti „ilgo netikrumo“ būsenoje. Labiausiai šis faktas atsiskleidžia ikiteisminio tyrimo stadijoje, nes būtent joje ikiteisminių pareigū-

nų veiksmi turi didelės įtakos tolimesniam procesui ir šiuo atveju greitas procesas apsaugo įtariamąjį nuo ilgo nežinojimo dėl savo likimo, taip nesukeliant psichologinės įtampos. Tai, kad procesas baigtųsi kaip įmanoma greičiau, suinteresuoti yra kiti proceso dalyviai bei visuomenė. Nukentėjusysis šiuo atveju yra suinteresuotas, kad asmuo, padaręs nusikalstamą veiką būtų nubaustas, o padaryta žala – atlyginta, visuomenės suinteresuotumas pasireiškia noru, jog kuo greičiau būtų atkurta teisinė santarvė ir įvykdytas teisingumas. Valdžios institucijos, kurioms tenka didžiausia atsakomybė priimant sprendimus ir vykdant teisingumą, yra suinteresuotos greitu procesu todėl, kad kuo didesnis laiko tarpas praeina nuo nusikalstamos veikos padarymo iki baudžiamosios bylos išsprendimo, tuo sudėtingiau ikiteisminio tyrimo metu surinkti duomenis, reikšmingus baudžiamosios bylos tyrimui bei teisminiam nagrinėjimui, o taip pat užtikrinti sėkmingą baudžiamosios bylos baigtį. Remiantis tuo, kas buvo pasakyta, galima teigti, jog greito proceso baigtimi yra suinteresuotos visos šalys, t. y. įtariamasis (kaltinamasis), nukentėjusysis, valdžios institucijos dalyvaujantios procese bei visuomenė. BPK 44 straipsnyje įtvirtintos žmogaus teisės yra suformuluotos taip, kad būtų galima plačiai remtis konvencijos formuluotėmis, todėl suteikia galimybę Lietuvos baudžiamajame procese remtis ir daryti išvagas į Europos žmogaus teisių teismo praktiką. EŽTK praktikoje yra susiformavę priimtino kriterijai, kuriais remiantis nebūtų pažeidžiamas greitas proceso principas ir jie įvardijami kaip: bylos sudėtingumas ir pareiškėjo bei valdžios institucijų elgesys organizuojant bylos procesą. Žinoma, vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes (Gauslys v. Lithuania, no. 36743/97, judgement of 10 October 2000) ir į sprendžiamų klausimų reikšmę pareiškėjui (Byla: Jablonski v. Poland, no. 33492/96, judgement of 21 December 2000).

3. Greito proceso problematika

Atsižvelgiant į tai, kas buvo aptarta anksčiau, matoma, kad visuose procesuose greitumas turi didelę reikšmę priimant teisingą teismo sprendimą, nes net ir įstatymų leidėjas įtvirtina tokią proceso paskirtį: greitai išnagrinėti bylas, nevilkinti proceso, nepažeisti proceso dalyvių teisių. Be to ir tarptautiniame lygmenyje matoma, kad greitumo principas yra svarbus ir tą suprantame iš nacionaliniame lygmenyje kilusių ginčų, kurie yra perduodami nagrinėti tarptautiniam teismui. Žinoma, šio principo negalima iškelti aukščiau kitų teisingą procesą užtikrinančių principų, nes yra svarbi jų visuma. Apie tai yra pasisakęs ir Europos žmogaus teisių teismas, kad „proceso greitumo principas negali būti priešpastatomas kitiems baudžiamojo proceso principams. Pavyzdžiui, proceso legalumo principui, kuris reikalauja reaguoti į turimą informaciją apie nusikalstamos veikos padarymą, visapusiškai ištirti kiekvieną bylą ir nubausti kiekvieną teisės pažeidėją. Proceso greitumo negali būti siekiama reikšmingų bylai aplinkybių neišaiškinimo sąskaita. Tarptautiniuose bei nacionaliniuose

teisės aktuose įtvirtintas proceso greitumo principas nepaneigia ikiteisminio tyrimo pareigūnų pareigos išsamiai išaiškinti visas reikšmingas bylos aplinkybes. Nepaisant to, kad kiekvienas asmuo turi teisę į greitą procesą, būtina akcentuoti, kad bet koks procesas, norint, kad jis baigtųsi teisingo sprendimo priėmimu, reikalauja atitinkamo laiko ir yra neįmanomas be pakankamai visapusiško ir objektyvaus bylos duomenų ištyrimo, išnagrinėjimo. Asmens teisė į greitą procesą yra tik teisės į teisingą teismą dalis, kurios visapusiškas, o ne vien tik minėtu aspektu užtikrinimas suponuoja tikro, o ne tariamo teisingumo įvykdymą byloje. Dėl šios priežasties galima pateisinti ilgesnį, bet teisingesnį procesą” (Europos žmogaus teisių teismo (toliau – EŽTT) sprendimas 2004 m. rugsėjo 21 d. byloje Kušmerek v. Poland). Todėl siekiamybė kuo greičiau išspręsti bylą neretai užkertą kelią teisingo sprendimo priėmimui, pažeidžiant kitus teisingumą apimančius principus.

4. Procesinių veiksmy neatlikimas siekiant greičiausio bylos išnagrinėjimo

Nagrinėjant bylas neretai turi būti atliekami tam tikri procesiniai veiksmai tokie kaip liudytojų apklausa, ekspertizė tyrimas ir pan. Tačiau siekiant bylas išspręsti per kuo trumpesnę laiką ne visada yra atliekami visi reikalingi procesiniai veiksmai arba jie atliekami netinkamai. Dažniausiai pasitaikantis procesinis veiksmai, kurį privalu atlikti norint teisingai išnagrinėti bylą yra teismo ekspertizės. Eksperto išvados tyrimas ir vertinimas teisme – vienas svarbiausių teisminės veiklos etapų, kurio metu patikrinama ir įvertinama išvados įrodomoji reikšmė. Ekspertizės aktas yra teismo pateiktų objektų tyrimo atspindys, kurį atliko ekspertas, remdamasis specialiosiomis žiniomis ir moksliniu pagrindu tam, kad išsiaiškintų duomenis, turinčius reikšmės siekiant teisingai išspręsti bylą. Ekspertizė atliekama pagal tam tikrą procesinę tvarką ir procesiniuose įstatymuose nustatytas taisykles. Dažnai ekspertizės atlikimas užima daug laiko ir neretai tenka skirti ne vieną ekspertizę, todėl teisėjas siekdamas greito proceso, ne visada paskiria ekspertizę, nors tam ir būna pagrindas. Teismo ekspertizė ilgas procesas, tačiau atlikus šiuos veiksmus tikimybė priimti teisingą sprendimą išauga. LAT praktikoje buvo pasakyta: „ekspertizė byloje skiriama tik tais atvejais, kai nagrinėjant bylą reikia išsiaiškinti klausimus, reikalaujančius specialių mokslo, medicinos, meno, technikos ar amato žinių (CPK 212 straipsnio 1 dalis). Tai, kad pirmosios instancijos teismas nusprendė byloje skirti ekspertizę tik po to, kai išklausė šalių bei liudytojų paaiškinimus, nereiškia, jog dėl ekspertizės paskyrimo sustabdžius bylos nagrinėjimą bus pažeistos proceso šalių teisės, priešingai, ekspertizės paskyrimas padės ne tik išsiaiškinti esmines bylos aplinkybes, bet ir leis teismui tinkamai spręsti, ar byloje atlikti visi veiksmai siekiant tinkamai ir išsamiai išnagrinėti civilinę bylą ir priimti teisėtą ir pagrįstą teismo sprendimą. Taip pat konstatuotina, jog negalima suabsoliutinti proceso operatyvumo ir koncentruotumo principo. Nors ilgai trunkantis

bylos nagrinėjimas gali padaryti tam tikros žalos bylos šalims, tačiau teismo padarytų klaidų taisymas apeliacinėje ar kasacinėje instancijoje arba bylos gražinimas nagrinėti atgal padarys procesą tik dar ilgesnį.” Žinoma, negalima sakyti, jog teismas nesiima reikalingų priemonių, tačiau ar visuomet atliekami visi reikalingi veiksmai ir visos būtinos ekspertizės – diskutuotinas klausimas. Ekspertizės paskyrimas ar jos nepaskyrimas dažnai gali reikšti teisingo ar neteisingo sprendimo byloje priėmimą. Šiandieninėje teisinėje visuomenėje susiduriame su aktualia problema – ekspertų trūkumas, ilgos eilės laukiant ekspertizės, todėl net ir norint skirti ekspertizę reikia nemažą laiko tarpą laukti vien iki jos atlikimo, jau nekalbant apie patį atlikimą bei ekspertizės akto surašymą. Vadovaujantis SAM vyriausiosios patarėjos R. Kiudytės pateiktais 2019 m. duomenimis, aktuali tuomet buvo teismo psichiatrų ekspertų trūkumo problema, dėl ko susidarydavo ilgos ekspertinių tyrimų eilės, buvo apsunkintas teismų darbas. Ilgiausias ekspertizės laukimo terminas baudžiamosiose bylose buvo Šiaulių teismo psichiatrijos skyriuje 2019 metais – 10 mėnesių. Civilinėse bylose ilgiausias ekspertizės laukimo terminas buvo Klaipėdos teismo psichiatrijos skyriuje 2019 metais – 11 mėnesių. Todėl natūraliai kyla klausimas ar teismai visada pasiryžta nepaisyti greitumo principo vardan teisingo sprendimo priėmimo? Vargu ar įmanoma tinkamai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą teismo sprendimą nesurinkus visų reikiamų įrodymų. Žinoma, jog visų įmanomų ekspertizių nereiktų skirti, nes tokiu atveju bylos nagrinėjimas užsitęstų daug metų ir operatyvumo principas tarsi liktų pamirštas, tačiau itin reikšmingas ekspertizės teismas privalo paskirti. Vienas iš pavyzdžių galėtų būti autoįvykio byla, kuomet vykstant baudžiamajam procesui buvo paskirtos 7 ekspertizės: 4 ekspertizės buvo pateiktos nukentėjusiojo naudai, o 3 ekspertizės – kaltinamojo ir todėl tas asmuo buvo pripažintas kaltu. Šioje situacijoje suabejojame tokiu sprendimu ir kyla klausimas ar nereikėjo paskirti daugiau ekspertizių, nes visgi santykis 4 prieš 3 neatrodo įtikinamai ir teisingai. Visgi čia jau kalbame apie žmogaus laisvės suvaržymą, todėl jį tai turėtų būti žvelgiama dar atsakingiau nei nagrinėjant civilines bylas. Baudžiamajoje byloje priimtas neteisingas sprendimas kainuoja daug daugiau, todėl reiktų neskubėti nagrinėjant tokias bylas ir ištirti viską iki galo, kad būtų galima priimti teisingą teismo sprendimą. Be to, teismas negali aklaai pasitikėti ekspertu, priimti jo išvadą, prieš tai jos kruopščiai ir kritiškai neįvertinęs. Šiuo atžvilgiu teisingai teigia N. Giudicandrea, kad „net ir didžiausias specialisto, kuris yra ekspertas, autoritetas negali būti pagrindu besąlygiškai jo išvadų priėmimui“ (Giudicandrea Nicola Consulente tecnico in Enciclopedia del Diritto, Bd. IX, 1961, p. 531).

Teismas negali grįžti sprendimo (nuosprendžio) savo prielaidomis ar nepagrįstais šalių teiginiais. Būtent tai lemia įrodinėjimo svarbą tiek pačioms šalims, tiek teismui. Teisėjas šalių pateiktą faktinę ir kitą įrodomąją medžiagą turi nešališkai įvertinti ir nuspręsti, tie faktai nustatyti ar ne. Įrodinėjant siekiama įtikinti teismą, kad šalies teiginiai yra teisingi, kad jos nurodytos aplinkybės tikrai yra (buvo) ir būtent tokios, kokios

nurodytos, arba atvirksčiai, kad neigiamų aplinkybių iš tiesų nėra. Liudytojo žodiniai paaiškinimai – parodymai yra viena iš įrodinėjimo priemonių, o pats liudytojas yra įrodymų šaltinis, kuris gali padėti šalims įrodyti teisiškai reikšmingas aplinkybes, o teismui priimti byloje teisingą teismo procesinį sprendimą byloje. Nors kiekvienas proceso dalyvis teismui yra gerbiamas ir svarbus, tačiau liudytojo statusas reikšmingas bylos nagrinėjimui dar ir tuo, jog ne retais atvejais išklausius liudytojus, ištyrus kitus bylos įrodymus, teismas baigia nagrinėti bylą ir priima byloje galutinį sprendimą (nuosprendį). Neatvykus vienam iš proceso dalyvių, o taip pat ir liudytojui, aprašytas procesas gali nutrūkti: gaištamas teismo, proceso dalyvių laikas, byla negali būti baigiama nagrinėti. Tokiu būdu sprendžiamas bylos nagrinėjimo atidėjimo ar pertraukos klausimas. Kadangi visais atvejais galutinis teismo sprendimas ar nuosprendis baudžiamojoje byloje yra pagrindinė teisingumo, kurį vykdo teismas, įgyvendinimo forma, todėl neatvykus liudytojui į bylos nagrinėjimą, teismui sudaromos kliūtys įgyvendinti savo funkciją, išspręsti šalių ginčą ar nustatyti kaltą asmenį, kuris turi atsakyti, t. y. priimti galutinį sprendimą byloje. Todėl įstatymas įsakmiai sako, kad liudytoju šaukiamas asmuo privalo atvykti į teismą ir duoti teisingus parodymus. Be svarbios priežasties neatvykęs į teismo posėdį liudytojas gali būti nubaustas pinigine bauda, teismo nutartimi gali būti atvesdinamas policijos, jam gali būti paskirtas areštas. Taigi, visais atvejais, jeigu yra svarbios priežastys, dėl kurių liudytojas negali atvykti į teismą, būtina iš anksto apie tai visomis prieinamomis priemonėmis (raštu, telefonu arba elektroniniu laišku) informuoti teismą apie negalėjimą atvykti į paskirtą posėdį bei pateikti svarbias priežastis patvirtinančius duomenis. Už liudytojo pareigų nevykdymą šaukiamas liudytoju asmuo atsako įstatymų nustatyta tvarka, už nepagrįstą atsisakymą liudyti jam gali būti paskirta bauda. Atsisakyti duoti parodymus leidžiama, jeigu liudytojo parodymai reikšėtų parodymus prieš save, savo šeimos narius arba artimuosius giminaičius. Praktikoje galime pamatyti tokių pavyzdžių, kuomet siekiant greitai išnagrinėti bylą nesiimama visų įmanomų priemonių gauti reikšmingus bylai parodymus, t. y. neapklausiami, neatvesdinami, neieškomi liudytojai, kurių žinomi faktai galėtų turėti lemiamos įtakos teisingo sprendimo priėmimui. Žmogaus teisių stebėjimo institutas, siekdamas įvertinti asmenų teisės į teisingą teismą užtikrinimą vykdė ilgalaikį teismų stebėjimo projektą. Pagal Žmogaus teisių stebėjimo instituto paruoštą metodologiją ir klausimyną Lietuvos universitetų teisės specialybės studentai stebėjo pirmosios instancijos teismuose Vilniuje, Kaune, Molėtuose bei Šalčininkuose vykstančius procesus. Stebėjimas parodė, kad tais atvejais, kai liudytojai neatvyko liudyti, teismai paprastai nesistengė užtikrinti jų dalyvavimo procese, nors tai padaryti juos įpareigoja Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei LR Baudžiamojo proceso kodekso reikalavimai visą baudžiamąją bylą – taigi ir liudytojų parodymus – nagrinėti tiesiogiai viešame teismo posėdyje. Teismai sprendė bylas, remdamiesi ikiteisminio tyrimo eigoje užfiksuotais liudytojų parodymais, juos perskaitydami, tačiau patys šių liudytojų parodymų negirdėjo. Kaltinamasis ar jo gynėjas teisme negalėjo tiesiogiai pateikti klausimų

šiems liudytojams. Kai kuriuose iš stebėtų bylų neatvykusių liudytojų parodymai buvo esminiai. Net ir tais atvejais, kai liudytojas pakeičia savo gyvenamąją vietą ir jį pakviesti duoti parodymus tampa sudėtingiau, vis tiek turi būti stengiamasi jį surasti, kad būtų šis asmens liudytojų teisme.

Jeigu toks liudytojas slapstosi, tuomet siekiant išvengti bylos vilkinimo parodymai iš tokio asmens gali būti ir nepaimti, tačiau jeigu yra aišku, kad liudytojas, kurio parodymai yra svarbūs bylos baigčiai, planuoja iš užsienio valstybės sugrįžti atitinkamam laikotarpiui į Lietuvą – iš tokio liudytojo parodymai turėtų būti surinkti, nes kitaip bus pažeistas teisingumo principas.

5. Bylos šalių apklausos nuotoliniu būdu

Dažniausiai vaizdo ir garso perdavimo įranga naudojama vykdamas nuotolines įtariamųjų ar kaltinamųjų, liudytojų, ekspertų, civilinio proceso šalių apklausas, taip pat kai reikalingos vertėjų paslaugos. Teismo sprendimo naudoti nuotolinius metodus motyvai gali būti labai įvairūs: tiesioginė apklausa nėra įmanoma arba apklausiamo asmens buvimo vieta yra už kompetentingo teismo jurisdikcijos ribų, išlaidų ekonomija, ypatinga skuba, aukos ar liudytojo ypatingas pažeidžiamumas, apsauga pandemijos ar epidemijų sąlygomis, apklausiamųjų amžius ar sveikatos būklė, saugumo užtikrinimas ar kitos rimtos priežastys. Pastaruoju metu COVID-19 viruso pandemijos sąlygomis siekiant paspartinti dėl karantino taikymo stringantį bylų nagrinėjimą teismuose imtasi teismo posėdžius vesti nuotoliniu būdu, todėl kilo abejonių dėl atliekamų apklausų skaidrumo. Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius gana kategoriškai pasisakė: „Mes nepriversime naudotis technologijomis žmonių, kurie nemoka. Be to, kai kuriose bylose reikia ne tik girdėti, ką žmogus sako, o taip pat matyti jį ir jo kūno kalbą. Taip pat daug iššūkių kyla dėl galimybių manipuliuoti, pavyzdžiui, prisidengiant techniniais trikdžiais – neveikiančiu kompiuteriu ar kamera.“ Taip pat ir Psichologas prof. dr. Gintautas Valickas atkreipė dėmesį į papildomą stresą, kurį gali sukelti nuotolinis bylos nagrinėjimas – „Teisėjams reikia įsitikinti technine ir ryšio kokybe, užtikrinti, kad liudytojui nebūtų daromas spaudimas, kad nebūtų daroma įtaka jo parodymams, kad vienų metu prisijungtų parodymus duoti tik vienas liudytojas. Atsiranda ir iššūkis, esant būtinybei, sutramdyti bylininkus.“ Pasak jo, svarbiausia užduotis – garantuoti, kad nuotolinių posėdžių metu būtų laikomasi visų procedūrinių reikalavimų. Visgi akivaizdžiai matoma, kad nuotoliniai posėdžiai užtikrina greitumo principo įgyvendinimą, nes asmuo net ir būdamas kitoje šalyje gali sudalyvauti teismo apklausoje elektroninių ryšių priemonėmis ir taip nevilkinti bylos nagrinėjimo, tačiau kyla klausimas ar tokios apklausos tikrai padeda priimti teisingą teismo sprendimą. Gyvai vykstantis teismo posėdis padeda užtikrinti, kad byloje dalyvaujantiems asmenims nebus daromas joks kitų asmenų spaudimas, todėl tokiu būdu garantuojamas teisingas bylos nagrinėjimas bei teisingo sprendimo priėmimas. Tuo tarpu nuotolinės apklausos kelia daug abejonių, kadangi neįmanoma

užtikrinti, kad proceso dalyvis patalpoje tikrai bus vienas ir kad jam nebus daroma aplinkinių žmonių įtaka (pvz. galbūt kambaryje yra koks nors gaujos narys, įrėmęs ginklą jam į nugarą?) Būtent todėl realūs posėdžiai yra saugesni daugeliu atžvilgių. Todėl galima sutikti, kad nuotoliniai teismo posėdžiai užkerta kelią bylų vilkinimui, tačiau neužtikrina skaidraus proceso ir negarantuoja teisingo sprendimo priėmimo.

6. Greitumo principo svarba teisėjo karjere

Siekiant kokybiško teismo sprendimo, priimtino tiek bylos šalims, tiek ir visuomenei, procesas turi būti aiškus, skaidrus bei atitinkantis EŽTK keliamus reikalavimus. Tačiau vien tik teismo proceso teisės, atitinkančios minėtuosius reikalavimus, egzistavimo nepakanka. Konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) nuomone, teisėjas turi sugebėti aktyviai ir operatyviai organizuoti teismo procesą ir jam vadovauti. Tinkamas vadovavimas procesui turi įtakos galutinio rezultato, t. y. sprendimo, kokybei. Vienas iš pagrindinių teismo sprendimo kokybės elementų pagal EŽTK 6 straipsnį yra sprendimo priėmimas per įmanomai trumpiausią laiką. Tačiau gali iškilti prieštaravimas tarp teismo proceso greitumo ir kitų kokybę lemiančių veiksnių, tokių kaip teisės į teisingą teismo procesą, kurią taip pat garantuoja EŽTK 6 straipsnis. Svarbu garantuoti socialinę darną bei teisinį tikrumą, todėl reikia atsižvelgti į proceso trukmę, nors tai nėra vienintelis veiksnys, į kurį derėtų atkreipti dėmesį. Teisingumo kokybės negalima prilyginti darbo produktyvumui. Taikant kokybinį požiūrį reikėtų atsižvelgti į teismų sistemos gebėjimą patenkinti poreikius pagal bendruosius sistemos tikslus, tarp kurių yra ir teismo proceso greitumas. Tai, jog teisėjui nagrinėjamam atitinkamą bylą svarbus greitas procesas galime matyti iš teisėjų veiklos vertinimo tvarkos aprašo (TVVTA). TVVTA 9 punkte yra nurodomi kiekybiniai ir kokybiniai teisėjų profesinės veiklos rodikliai, kurie yra vertinami per paskutinius trejus kalendorinius metus: statistinis vidutinis teisėjo darbo krūvis, statistinė vidutinė bylų nagrinėjimo trukmė, procesinių sprendimų kokybė, teisėjo vadovavimo procesui kokybė ir teisėjo darbo organizavimo gebėjimai. Šie rodikliai yra svarbūs teisėjo kvalifikacijos kėlimui – suteikia galimybę dirbti aukštesnės instancijos teisme. Todėl akivaizdu, kad teisėjai siekia atitikti vertinimo kriterijus t. y. gauti kuo aukštesnį balą. Vienas iš rodiklių – bylų nagrinėjimo trukmė. Šis rodiklis vertinama atsižvelgiant į statistinę vidutinę bylų nagrinėjimo trukmę teisme ir Lietuvoje, nagrinėjamų bylų kategorijas, ilgiau nei metus nagrinėjamų ar pusę metų nagrinėjamų kai kurių kategorijų bylų skaičių, kartu vertinant priežastis lėmusias proceso trukmę, skiriant iki 25 balų. Dėl šios priežasties, teisėjai siekdami įgyvendinti greitumo principą, neatlieka tam tikrų procesinių veiksmų arba juos atlieka ne iki galo. Vienas iš pavyzdžių galėtų būti jau anksčiau aptartos ekspertizės. Net ir nusprendus skirti vieną ekspertizę ir kilius pagrįstų abejonių dėl jos, teismas neretai atsisako ją skirti, nes siekia kuo greičiau išnagrinėti bylą, o ilgiau trunkantis procesas gali pakenkti teisėjo karjerai. Tokiu atveju susidaro įspūdis, kad teisėjui tampa svarbiau jo karjera ir jo statusas, o teisingumas tarsi

lieka antroje vietoje. Tiek ir Konstitucijos 109 straipsnis, tiek ir BPK 6 straipsnis įtvirtina, jog teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Todėl būtent teisėjas yra vienintelis teisminės valdžios atstovas, kuris veikdamas teismo sudėtyje ir taikydamas teisę privalo užtikrinti teisingumą, tačiau neretai to jam nepavyksta padaryti.

Tada vėl iškyla klausimas, ar teisėjui svarbiau yra jo karjera ar vis dėl to teisingas sprendimas, priimtas surinkus visus bylai reikšmingus įrodymus. Turbūt tai irgi diskutuotinas klausimas, tačiau žinant, kad Lietuva yra viena greičiausiai nagrinėjančių bylų šalis, susidaro tokia nuomonė, jog teisėjai yra linkę nepažeisti greitumo principo priimant ne visada teisingą sprendimą byloje vardan karjeros.

Išvados:

1. Teisingo proceso užtikrinimui būtina darni principų visuma. Demokratinėje valstybėje asmens teisė į teisingą teismą sudaro teisė į viešą, greitą, nešališką, lygia-teisišką ir skaidrų bylos tyrimą ir / ar pagal įstatymus sudaryto ir nepriklausomo teismo bylos išnagrinėjimą. Todėl svarbu užtikrinti, kad visi principai koreliuotų ir nei vienas iš jų nebūti dominuojantys.
2. Teismo proceso užbaigimas per protingą terminą yra pagrindinė žmogaus teisė. Tiek BPK, tiek CPK, tiek ir ABTĮ įtvirtina greitumo principą, kurių reikšmė yra tapati, tačiau ABTĮ šį principą įvardija operatyvumo principu.
3. Atskleidžiant greito proceso problematika matoma, kad siekiant greito proceso ne visada atliekami bylai reikšmingi procesiniai veiksmai. Pavyzdžiui, dėl ekspertizės trunkamo laiko teismas nesiryžta skirti visų bylai reikšmingų ekspertizių, dėl ko gali būti priimtas neteisingas teismo sprendimas. Taip pat matoma, jog įgyvendinant greito proceso principą, ne visada yra apklausiami liudytojai, kurių parodymai galėtų nulemti bylos baigtį.
4. COVID-19 pandemijos metu siekiant paspartinti dėl karantino taikymų stringančių bylų nagrinėjimo procesą nutarta posėdžius vesti nuotoliniu būdu. Tai be leido greičiau išnagrinėti bylas, tačiau buvo susidurta su kitomis problemomis, pavyzdžiui, galimybe manipuliuoti prisidengiant techniniais trikdžiais – neveikiančiu mikrofonu, kamera ar kitų asmenų įtaka. Todėl nuotolinis bylos nagrinėjimas padeda paspartinti teismo procesą, tačiau nebūtinai užtikrina teisingo sprendimo priėmimą, kadangi nematant situacijos realiai nėra aišku ar kaltinamasis, liudytojas, ekspertas ar kitas byloje dalyvaujantis asmuo nepatiria spaudimo iš toje patalpoje esančių asmenų (pvz. gaujos nario) .
5. Teisėjai siekia kuo greičiau išnagrinėti bylą, nes nori užtikrinti, kad nebūtų varžomos žmogaus teisės ir laisvės, tačiau žinant, kad greitis yra vienas iš tų aspektų, į kurį atsižvelgia teisėjų veiklos vertinimo komisija – galima daryti išvadą, kad teisėjai stengiasi kuo operatyviau priimti teismo sprendimą, nes tokiu atveju jiems atsiveria platesnis kelias į karjeros aukštumas.

Literatūros sąrašas:

1. Norminiai teisės aktai

1.1 Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). Valstybės žinios, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). Valstybės žinios, Nr. 361340.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios, Nr. 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2000). Valstybės žinios, Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas (1999). Valstybės žinios, Nr.13-308.
6. Nutarimas dėl teisėjų tvarkos vertinimo veiklos aprašo patvirtinimo (2014). TAR, Nr. 15696.

1.2 Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija(1950), Valstybės žinios,1995, 40-987
2. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas (1966). *Valstybės žinios*, 2002, 773288.
3. Europos sąjungos pagrindinių teisių chartija 2007/C 303/01
4. Konsultacinė Europos Teisėjų taryba (CCJE), Nuomonė Nr. 11 (2008)

1.3 Specialioji literatūra

1. A. Andruškevičius Administracinės teisės principai ir normų ribos. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004), 144.
2. L. Štarienė Teisė į teisingą teismą pagal 1950 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Vilnius, 2009), 17-18.
3. S. Vėlyvis, M. Jonaitis XII lentelių įstatymai ir jo komentaras. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007
4. Richard Clayton, Hugh Tomlinson, Fair Trial Rights (New Yourk: Oxford University Press, 2001), 88.
5. Javaid Rehman, International Human Rights Law (Eidinburgh: Pearsons Education Limited. 2010), 204.
6. Adrian A. S. Zuckerman, Civil Justice in Crisis. Comparative Perspectives of Civil Procedure (Oxford: New York, Oxford University Press, 1999), 6.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I - IV dalys. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003), 11.
8. Giudiceandrea Nicola Consulente tecnico in Enciclopedia del Diritto, Bd. IX, 1961), 531.

2. Teismų praktika

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011m. Balandžio 5d. Nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2011.
2. *Stögmüller prieš Austriją* [EŽTT], Nr. 1602/62, 1969 m. lapkričio 10 d. Sprendimas byloje.
3. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011m. gruodžio 30 d. Nutartis administracinėje byloje Nr. AS858-935/2011.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr.23K-P95/2012
5. *Grauslys v. Lithuania*, no. 36743/97, judgement of 10 October 2000) ir į sprendžiamų klausimų reikšmę pareiškėjui (Byla: Jablonski v. Poland, no. 33492/96, judgement of 21 December 2000).
6. *Kušmirek v. Poland* [EŽTT] 2004 m. rugsėjo 21 d. sprendimas ECHR 428

AR GREITAS PROCESAS YRA VISADA TEISINGAS PROCESAS?

Santrauka

Šiame straipsnyje analizuojama greito proceso principo samprata, turinys bei reikšmė civiliniame, administraciniame ir baudžiamajame procesuose. Atkreipiamas dėmesys į šio principo svarbą tiek Lietuvos, tiek Tarptautinei teisei sistemai, tačiau taip pat pabrėžiama, jog siekiant teisingo sprendimo priėmimo byloje negalime apsiriboti tik greito proceso principu. Svarbi yra principų visuma, kuri garantuoja teisę į tinkamą bylos išnagrinėjimą. Greitai nagrinėjant bylas gali būti pažeidžiami procesiniai veiksmai, kurių atlikimas galėtų turėti lemiamos įtakos sprendimo priėmimui. Pandemijos laikotarpiu teismo procesas yra dar labiau paspartinimas pasitelkiant elektronines priemones teismo posėdžiams rengti. Nors nuotoliniai posėdžiai ir padeda įgyvendinti greitumo principą, tačiau vargu ar užtikrina teisingą sprendimo priėmimą, žinant, kad neįmanoma užtikrinti, jog nebus daromas spaudimas iš aplinkinių. Be to, tyrimai rodo, kad Lietuva yra viena greičiausiai nagrinėjančių bylas valstybė Europoje, tačiau ar tokiu atveju tikrai visada yra įgyvendinamas teisingumas?

IS A FAST PROCESS ALWAYS THE RIGHT PROCESS?

Summary

This article analyzes the concept, content and significance of the principle of expedited proceedings in civil, administrative and criminal proceedings. Attention is drawn to the importance of this principle for both the Lithuanian and international legal systems, but it is also emphasized that in order to reach a fair decision in a case, we cannot limit ourselves to the principle of a speedy procedure. What is important is the set of principles that guarantee the right to a fair trial. The speedy handling of cases can jeopardize procedural steps, the conduct of which could have a decisive influence on the decision. During a pandemic, litigation is further accelerated through electronic means of holding court hearings. Although remote meetings help to implement the principle of speed, they hardly guarantee a fair decision, knowing that it is impossible to ensure that there is no pressure from others. In addition, research shows that Lithuania is one of the fastest prosecuting states in Europe, but is justice always being implemented in such a case?